

Deel 2 van dit artikel werd afgesloten met de opmerking dat medio augustus 1946 uiteindelijk maar twee albums in de Nederlandse taal verschenen: Eenhoorn en Rotsen.¹ Beide albums in de oude spelling De Vries en Te Winkel. Dat geldt ook voor de albums die in 1947 verschenen: Oor, Schat, Ster en Krab. Met als belangrijkste reden het drukproces van Casterman niet te vertragen. Daarna gaat men over op de spelling Marchant. Ook kennen we inmiddels een aantal Tintin-vertalers: Marc. F. Belloy en François van der Drift, alias Rosica, later met pseudoniem Paul Davay; met ondersteuning van de correctors van Casterman en dr. M. de Bruyne. Maar zij kregen opvolgers.

GHIJ DOOLT DIKWIJLS IN 'T SPELLEN VAN UW NEEDERDUITSCH²

Deel 3: Humoristisch tekenaar, auteur van talrijke beeldverhalen voor de jeugd (slot)

door Hans Noppen

Het Vlaams wordt niet beheerst

In het begin van 1947 is er minder aandacht voor de albums dan voor weekblad Tintin (en het gedonder met *Coeurs Vaillants* over de veronderstelde 'waardevermindering' en de 'de-loyale' concurrentie die CV inmiddels ondervindt van het weekblad), de Vlaamse folder en affiches. Pas op 13 maart 1947 is er weer een notitie over een Vlaams album: Hergé meldt aan Monsieur Casterman dat hij de Vlaamse tekst van *Amerika* van zijn beletteraar heeft ontvangen en na controle binnen een tiental dagen naar Bindels zal sturen. Maar Casterman heeft een probleem. Op 18 maart vraagt Louis-Robert Casterman (zoon van Louis) aan Hergé of hij een opmaakrichtlijn kan geven voor de Vlaamse tekst van de *Ster*. Sinds kort namelijk combineert Casterman zelf tekst en afbeeldingen in plaats van Bindels ... maar zijn medewerkers beheersen het Vlaams niet: "Een vergissing is snel gemaakt dus graag alle letterteksten van bladzijdenummering voorzien." Hergé reageert razendsnel; binnen twee dagen stuurt hij ze op.

Op 14 april belooft Hergé de letterteksten van *Amerika* de volgende morgen naar Bindels te laten sturen. "Zo, weer een zaakje afgerond," merkt hij op. Zijn beletteraar Joseph Huion heeft dan inmiddels ook *Kuifje in Congo* onderhanden, wat een goede maand in beslag zal nemen. En de vertaling van *Scepter* in het Nederlands (!) staat nu ook op de rol. Opmerkelijk is dat de ene keer over Vlaamse vertalingen wordt gesproken en dan weer over Nederlandse. "Alleen die vermaledijde *Sigaren* zit nog in het vat," verzucht Hergé. "De tekeningen moeten geheel opnieuw worden gemaakt. Ik moet me daar maar in de verloren uurtjes mee bezighouden." De oorspronkelijke ZW-tekeningen werden al in 1943 bewerkt, verknipt en verplakt voor een kleurenversie in albumformaat maar dat resultaat was toen niet bevredigend.

Het overzicht kwijt / duizend maal excuses

Hergé geeft op 11 juli 1947 in zijn brief aan Casterman een opsomming van de Vlaamse vertalingen van 'Tintin et Milou':

- *Amerika*: de Vlaamse teksten gaan morgen naar Bindels (Hergé verontschuldigt zich direct want dat zou al veel eerder zijn gebeurd – namelijk op 15 april – maar hij was even het overzicht kwijt)
- *Congo*: het eerste deel van de Vlaamse tekst is aan de beletteraar gegeven, al enige tijd trouwens. "Vandaag," zo merkt Hergé op, "heb ik hem geschreven dat hij er mee op de proppen moet komen. Wat het tweede deel betreft, dat krijgt hij binnenkort."
- *Scepter*: de Vlaamse vertaling loopt (door Paul Davay! Een nieuw pseudoniem voor François – Rosica – van der Drift). "Zodra die klaar is, moet ik die laten contoleren. Vervolgens gaat de definitieve tekst naar de beletteraar. Ik kan je niet beloven dat dit werk klaar is voor de eerste oktober."

Hergé verzucht tot slot: "Het spijt me je geen beter nieuws te kunnen geven voor wat betreft deze vertalingen maar ik zal mijn medewerkers tot spoed manen."

Nog geen veertien dagen later moet Hergé zich weer verontschuldigen ('mille fois'): "Wat de Vlaamse teksten van *Lotus* betreft, ik heb het nog eens nagekeken maar tot mijn grote ontsteltenis bleek dat ik zelf de teksten nog heb en dus niet naar Bindels gestuurd. Mijn vermoeidheid speelt mij de laatste tijd dusdanig parten dat veel zaken aan mijn aandacht ontsnappen. Maar aanstaande maandag (28 juli 1947) gaan ze naar Bindels."

(Veel later, op 21 oktober, meldt Marcel Dehaye aan Casterman dat Bindels de Vlaamse teksten van *Lotus* op 12 augustus aan Casterman heeft gestuurd.)

Na de zomer (12 september) meldt Hergé aan Lesne dat de Vlaamse teksten van *Congo* maandagmorgen 15 september naar Bindels worden gestuurd, en dat de Vlaamse teksten van *Scepter* binnen enkele dagen klaar zijn wat het Casterman mogelijk maakt de Vlaamse en Franse editie op het zelfde moment te verzorgen.

Een dag later al laat Hergé de Vlaamse teksten van *Scepter* aan Lesne toekomen en vraagt om drukproeven zodat hij de laatste hand aan de tekst kan leggen.

En als we er haast achter zetten, dan is er nog meer kans dat we op hetzelfde moment zowel de Vlaamse als Franse versies kunnen drukken, zoals ik al zei in mijn brief van gisteren.

Een plaatsvervanger

Eind september vertrekt Hergé voor vakantie naar Zwitserland. De honneurs worden waargenomen door Marcel Dehaye (secretaris). Die stuurt 30 september de gecorrigeerde, Vlaamse teksten van *Scepter* naar Lesne op. Hij neemt de vrijheid op te merken dat Hergé besloten heeft, na inwinning van advies van een aantal deskundigen, het (Franse) woord 'SCEPTRE' in het Vlaams te vertalen door 'SCEPTER' en niet 'SCHEPTER' zoals hij in een aantal gecorrigeerde teksten zag. En voor de derde keer wordt er gevraagd om nieuwe drukproeven opdat er haast kan worden gezet achter het zowat op hetzelfde moment laten verschijnen van het Vlaamse als het Franse album. Die drukproeven zijn zowaar een week later binnen, om met enkele aanpassingen weer terug te gaan. Op 16 oktober meldt Casterman dan het in orde is.

Marcel Dehaye die nog steeds voor Hergé de correspondentie verzorgt, meldt op 21 oktober dat de volledige Vlaamse tekst van *Scepter* deze week naar M. Bindels gaat zodra Hergé – wanneer hij terug is uit Zwitserland – er de laatste hand aan gelegd heeft.

Hergé gaf van de uitgebrachte albums vaak direct een exemplaar aan zijn vertaler ter controle. Die kreeg er eind 1947 nog een taak bij. Men moest immers, naast de nieuw uit te brengen albums, voor de zes albums in oude spelling over naar de spelling Marchant. Daar werd zeer pragmatisch mee omgegaan. Uit het archief van Casterman kwam een exemplaar van *De zwarte rotsen* boven water met op de kaft geschreven: "NIEUWE SPELLING!" (afb. 1). De tekst binnenin was heel eenvoudig met de hand verbeterd.³

Afb. 1: 'Nieuwe spelling'

Hiervoor is de naam Marcel Dehaye al een paar keer gevallen. Aanvankelijk wist ik niet wie de brieven voor Hergé ('Pour Hergé') ondertekende (Hergé zat immers in Zwitserland maar het werk moest doorgaan); de handtekening, zeg maar 'krabbel' was onleesbaar. Ik stond hierin niet alleen.

In zijn brief van 22 oktober 1947 schrijft Lesne dat hij zich verontschuldigt de ontvanger niet persoonlijk aan te schrijven (de brieven waren gericht aan de heer Georges REMI met daaronder tussen haakjes "te openen in geval van afwezigheid"). Ondanks al zijn goede wil was Lesne er niet in geslaagd de handtekening te ontcijferen. "Graag bij gelegenheid even netjes spellen," was het verzoek van Lesne. Marcel Dehaye zet dat een dag later recht, maakt excuses en zet keurig zijn naam in typeletters onder zijn handtekening. Hij meldt ook dat aanstaande zaterdagavond Hergé terugkomt uit Zwitserland. En (voor de zoveelste keer) wordt er op spoed aangedrongen voor het uitkomen van *Scepter* in het Vlaams.

Op 27 oktober is Hergé weer terug in het land. Hij laat Casterman weten dat de Vlaamse teksten van *Scepter* deze week naar Bindels gaan inclusief de speciale bladzijden uit het album. Hij vraagt ook naar de preciese datum van het verschijnen van de Franse *Scepter*. Zowat drie weken later stuurt Hergé de cover van *Bollen* op met het verzoek eventueel commentaar te leveren. Casterman laat weten dat de cover 'excellent' is.

Het jaar 1947 is ten einde

Op 31 december bedankt Casterman Hergé voor zijn goede wensen voor het nieuwe jaar en geeft ze terug aan 'mon Cher Remi' en 'Madame Remi'. Ook geeft hij aan dat er een ZW-druk van *Scepter* gedrukt is die Hergé zal krijgen. En zo is het jaar ten einde. In dat jaar is er veel verwarring en heen-en-weer-geschrift tussen Casterman en Hergé geweest over de voortgang van de vertalingen en het drukken van de albums.

Maar duidelijk is dat in de loop van dit jaar in ieder geval een aantal albums is verschenen (tegelijkertijd in het Frans en in het Nederlands). Welke dan precies?

In oktober is er een bestelkaart voor albums gestuurd aan een aantal redacties (waaronder *Elsevier's Weekblad* te Brussel). Op die 'Bestelkaart van boeken' (gedateerd 1947) - die gericht kan worden aan UITGAVEN CASTERMAN, N.V. DOORNIK - komen de volgende zes 'werken' voor: *Oor*, *Rotsen*, *Eenhoorn*, *Krab*, *Schat* en *Ster*. Voor de prijs van 60,00 fr.

Dus naast *Eenhoorn* en *Rotsen* uit 1946 nu vier nieuwe titels er bij. Volgens Goddin⁴ zouden naast *Eenhoorn* en *Rotsen* in 1946 ook *Oor* en *Schat* al zijn verschenen. En in 1947 ook *Scepter*, *Kongo*, *Amerika* en *Lotus* (red: in de nieuwe spelling Marchant!).⁵

Dat is niet helemaal waar, zie hierna.

Waar blijven *Bollen*, *Scepter* (en *Sigaren*)?

De eerste maanden van 1948 gebeurt er niet veel op het Vlaamse front. Pas op 7 april meldt Hergé aan Lesne dat de cover van *Bollen* naar Bindels is gestuurd en dat de Nederlandse teksten van *Scepter* op dit moment worden nagekeken en binnen enkele dagen worden opgestuurd. Dus *Scepter* kan nooit in 1947 zijn verschenen.

Getuigschrift van Georges Remi geschreven door Louis Casterman dd.12 april 1948 ten behoeve van zijn reis naar Zuid-Amerika.

“Ik, ondergetekende, LOUIS CASTERMAN, wonende te TOWNAL, gemeenteraadslid en oud-burgemeester van deze stad, verklaart de heer Georges REMI, tekenaar, wonende te BOITS-FORT (Brussel), Delleurlaanr.17, goed te kennen. In mijn hoedanigheid van algemeen directeur van Uitgeverij CASTERMAN, onderhoud ik ca. twintig jaar een zakelijke relatie met de heer REMI, die schrijver en getalenteerd tekenaar is en wiens werk, naar aard en vorm, van een onberispelijke moraal is wat de opmerkelijke belangstelling vanuit het publiek rechtvaardigt. Vanuit elk gezichtspunt kan ik niet anders dan zijn uitmuntende deugzaamheid vaststellen. De wens van onze uitgeverij is daarbij om met de heer Georges REMI een actieve samenwerking te blijven onderhouden.”

Binnen 1 dag reageert Lesne: Kun je niet een beetje haast zetten achter die Nederlandse teksten van *Scepter* en ze zo snel mogelijk naar Bindels laten sturen? We willen namelijk de druk van de Franse en Vlaamse albums combineren (*Scepter* zal het eerste album worden dat gelijktijdig in het Frans en Vlaams gedrukt wordt, zoals ook de volgende albums).

Voor zijn reis naar Zuid-Amerika (ten behoeve van *Bollen* en *Zonnetempel*) vraagt Hergé weer een dag later later aan Louis Casterman (naast een getuigschrift; zie kader) of het beroep dat hij uitoefent en waarvan een omschrijving wordt gevraagd door het consulaat, het beste kan worden beschreven als: ‘Humoristisch tekenaar, auteur van talrijke beeldverhalen voor de jeugd.’

Op 9 april bevestigt Hergé aan Lesne dat hij het nodige zal doen om de Nederlandse(!) teksten van *Scepter* zonder oponthoud naar Bindels te sturen.

Wel heeft Lesne dan vervolgens iets over *Bollen* op te merken: “Ik ben een beetje teleurgesteld over de opleveringsdata van de belettering van *Bollen* die u mij hebt gegeven. In feite zijn de inkleuringen al enige tijd naar Bindels gestuurd en wij mikken op 15 mei. We lopen dus ongelukkigerwijze vertraging op voor wat betreft de Franse en vooral Vlaamse teksten. U weet dat wij over alle elementen, zowel Frans als Vlaams, moeten beschikken om te gaan drukken. Dus, indien mogelijk, vraag ik u om u tot het uiterste in te spannen voor de Vlaamse vertaling en belettering waarvoor ik u alvast bedank.” Een paar dagen later laat Hergé weten dat hij zijn beletteraar en vertaler tot het uiterste heeft aangespoord.

Maar pas op 28 mei stuurt Dehaye - Hergé zit dan in Italië - een berichtje aan Casterman dat in ieder geval op de 21e de Franse teksten naar Bindels zijn gestuurd en dat ook een briefje is gestuurd naar de beletteraar opdat hij ons zo snel mogelijk de Vlaamse teksten opstuurt, opdat na controle (door Karel Van Milleghem?⁶) die ook naar Bindels kunnen.

In België wordt begin 1948 een Kuifje-album verkocht voor BEF 60 (per 1 april voor BEF 65, na de herdrukken van *Oor* en *Schat*); in Frankrijk voor FF 300 (ongeveer gelijk aan de Belgische prijs). In Zwitserland voor SF 2,70. In Nederland kostte een album begin 1949 Fl.4,25 (= ca. 75 BEF!), later verlaagd tot Fl.3,95 (is nu € 16!). In Canada \$ 2,00.

Sigaren de sigaar, maar Bollen klaar

Op een eerdere vraag van Casterman hoe het nu met *Sigaren* zit, antwoordt Hergé dat hij werkelijk niet weet wanneer hij kans ziet dat af te maken.

Casterman is absoluut niet gelukkig met dat antwoord. Op 28 april laat hij weten dat het antwoord van Hergé hem moedeloos maakt: “Ik begrijp wel dat je het druk hebt [...] maar het is jammer dat het album niet binnen afzienbare tijd kan verschijnen. Het is het enige album van de oude titels dat niet is verschenen en, zoals ik zei, men vraagt er ons van alle kanten om. Laten we desalniettemin hopen dat u eraan werkt en dat u ons op de een of andere dag verrast met goed nieuws hieromtrent.”

Hergé laat zich niet vermurwen. Op 10 mei geeft hij tegengas: “Geloof me, ik vind het net zo vervelend als u maar eerlijk gezegd, en met de beste wil van de wereld, zie ik geen mogelijkheid om dit album op korte termijn af te maken. Het gaat erom, en dat weet u, het album volledig te hertekenen; de tekeningen van *Sigaren* zijn absoluut niet meer in de stijl van de andere albums. Het is een klus die mij, al zou ik mij er de gehele dag mee bezig houden, minstens vier tot vijf maanden kost.”

Hergé is vanwege gezondheidsperikelen weer naar Zwitserland afge-reisd om bij te komen. Lesne stuurt hem daar op 15 september een brief met het bericht dat *Bollen* gedrukt is: een eerste Franse oplage van 30.000 stuks en reeds verkocht. Een tweede oplage van 15.000 Franse en 10.000 Vlaamse albums wordt momenteel voorbereid om eind november te verschijnen. Men verwacht dat ook die direct uitverkocht zullen zijn. In een PS wordt Hergé voorgesteld om het vignet te veranderen: die indiaan met dat doodshoofd jaagt de kinderen te veel schrik aan (afb. 2), en kan dat niet vervangen worden door iets plezierigers, een mooi plaatje?

Afb.2: 1e druk (1948)

Afb.3: 2e druk (1948)

Hergé zegt toe het te zullen veranderen; op 2 december 1948 is de nieuwe 'cul de lampe' naar Bindels gestuurd (afb.3).

Casterman houdt er niet over op. Op 26 oktober spreekt Lesne eerst zijn tevredenheid uit over het feit dat *Bollen* is gedrukt en dat de cover zo artistiek is maar dan komt het: men moppert over *Sigaren*. Er moet echt haast mee gemaakt worden. En er wordt ook al gevraagd naar *Zonnetempel*.

Hergé is er (weer) duidelijk over in zijn antwoord: "Het is een nachtmerrie voor me! Ik ben net terug uit Parijs en ging er langs de Rue Bonaparte (waar zich de Franse vestiging van Casterman bevond; red.): ook daar hadden ze het over *Sigaren*. Graag nog wat geduld! Ik denk dat als ik weer opgeknapt ben, ik de verloren tijd weer ga proberen in te halen."

Op 22 oktober 1948 geeft Hergé (hij is net terug uit Zwitserland) aan Lesne, in het kader van de Duitse vertalingen die men voorziet, een overzicht van de Vlaamse 'bleus' (teksten op calque-papier) die hij in bezit heeft (afb. 4). Ook vraagt hij om albums die hij of niet meer heeft of slechts enkele exemplaren (afb. 5). Blijkbaar heeft Hergé van precies de twee eerste verschenen albums, *Eenhoorn* en *Rotsen* nog wel voldoende exemplaren in huis!

Voici cette liste:	
1/ CONGO: français et flamand.	7/ CRABE: français et flamand.
2/ AMÉRIQUE: français.	8/ ÉTOILE: français et flamand.
3/ LOTUS: français.	9/ LICORNE: flamand.
4/ OREILLES: flamand.	10/ RACKHAM: français et flamand.
5/ ÎLE: flamand.	11/ BOULES: français.
6/ SCEPTRE: français.	

Afb.4: Overzicht 'bleus' dd.22 oktober 1948

Congo	Kongo
Amérique	Amérika
Lotus	Blauwe Lotus
Oreille	Gebroken oor
Ile noire	Scepter van Ottokar
Crabe	Krab
Licorne	Rackham
Rackham	Geheimzinnige ster
Etoile	Zeven kristallen ballen

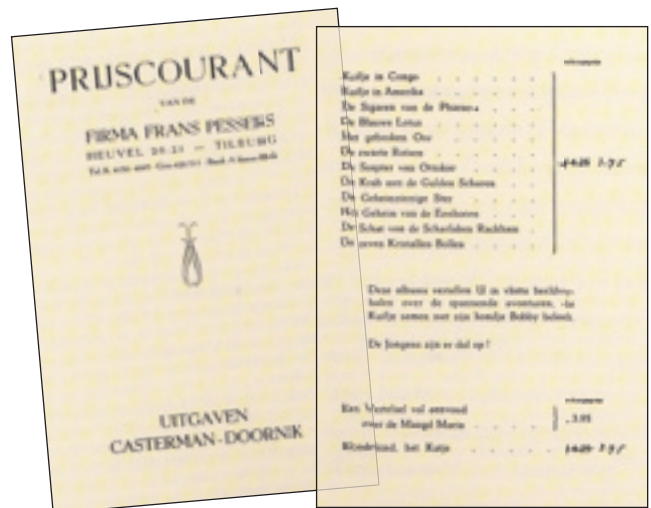
Afb. 5: Overzicht manco's Hergé dd.27 oktober 1948

Met *Zonnetempel* gaat het daarentegen crescendo. Op 17 november 1948 meldt Hergé dat deze week de tekeningen naar Bindels gaan. Uiteindelijk gebeurt dat op 2 december. Op 13 december meldt Hergé dat de proefdrukken van *Zonnetempel* hem tussen 15 en 20 december door Bindels worden toegestuurd zodat hij ze kan gaan inkleuren. Ook op 17 november 1948 schrijft Louis Casterman aan Hergé dat er hoop is dat de situatie zich in 'Hollande' verbetert; wat wenselijk is gezien het succes van de albums daar. Casterman had namelijk het afgelopen half jaar slechts 3.000 albums kunnen importeren, maar zojuist toestemming gekregen voor 10.000 exemplaren: "Ik vraag me trouwens af of de heer Barnart, de agent voor weekblad *Kuiffe* daar, wel de geschikte persoon is," schrijft Casterman. Hergé antwoordt dat het hem plezier doet dit te horen maar dat hij geen mening heeft over de heer Barnart omdat hij hem niet kent.

Afb. 7: Voorstel correcties in eerste druk

Het jaar 1949

Maart 1949 ligt een kopie van de Franse tekst van *De Zonnetempel* voor de Nederlandse vertaling bij de vertaler. Huion belooft dat de belettering 15 juni klaar is. Het album moet medio 1949 gedrukt zijn. Op 5 juli 1949 heeft Hergé een onderhoud gehad met de vertegenwoordiger van Casterman in Nederland (afb. 6). Het is de heer Pessers die nu de honneurs gaat waarnemen (ook representant trouwens van de firma Lombard); de firma waar Franke van de Weijer later als vertegenwoordiger zou werken totdat Firma Pessers failliet gaat. Van de Weijer heeft een aantal *Kuiffe*-albums bewerkt en vertaald evenals zijn zoon René, maar daarover straks meer.⁷

Afb. 6: Castermans eerste vertegenwoordiger van *Kuiffe*-albums in Nederland (1 jan 1949)⁸

Ze zijn overeengekomen dat het album *Zonnetempel* in Nederland niet direct verkocht zal gaan worden: "Zo kunnen we mogelijk eerst het verhaal in de Nederlandse pers publiceren en reclame maken voor het album."

Nieuwe spelling en correcties

Hergé meldt op 6 jul 1949 aan Casterman dat *Krab* het eerste album zal zijn waarvan de teksten worden herzien en gecorrigeerd: "Kan ik de oude teksten aan mijn beletteraar geven zodat hij de nodige verbeteringen kan aanbrengen?" vraagt Hergé.

Dit is met de nodige vertraging gebeurd want pas op 27 januari 1950 meldt Casterman dat de verificatie van *Krab* klaar is maar dat er wel enkele foutjes in zaten. Hij stuurt de opmerkingen mee (afb. 7).

page	image	au lieu de:	proposé:
X 3	6	wese	we so
X 8	8	chinese	Chinees
X 8	10	ehinese puzzele	Chinees puzzele
X 8	15	geïdentificeerd	geïdentificeerd
X 16	3	houd-U-stil	houd U-stil
X 27	7	met de ander	met de andere
X 27	1	Blijft hier	Blijf hier
X 42	2	Vijf frank	Vijftig frank
X 46	4	daar vernemen wij	hier vernemen wij
X 52	2	le mot "tovenarij" ne se trouve pas dans Versoheren, ni dans Kramere'	ni dans Versoheren, ni dans Kramere'
X 56	1	suiplap	drinkbroer
X 58	3	een flinken tik	een flinke tik
X 61	2	de geheel bemanning	de gehele bemanning
X 62		supprimer: Printed in Belgium et Gedrukt in België	

Het lijstje geeft een aardig inzicht in de gang van zaken. Als voorbeeld de tekst bij plaatje 52A2 = blz/regel/plaatje (afb. 8a, b). In de eerste druk (oude spelling) staat er 'toove-rij' ('sorcellerie'). Dat wordt aanvankelijk gecorrigeerd tot 'tovenarij' maar dat vindt na verificatie geen genade in de ogen van Casterman. Uiteindelijk wordt het 'toverij' aangezien 'tovenarij' noch in Verschueren noch in Kramers voorkomt (het woordenboek van Verschueren is in Vlaanderen net zo bekend als Kramers en de Grote Van Dale in Nederland). Tegelijkertijd vraagt Casterman om spoed te zetten achter het in nieuwe spelling zetten van Oor.

Het loopt, zoals altijd, weer even anders. Hergé meldt op 21 maart 1950 dat Huion hem zojuist de gecorrigeerde teksten, in de nieuwe spelling, van *Rotsen*, heeft overhandigd. Die heeft per vergissing eerst *Rotsen* gedaan in plaats van Oor.

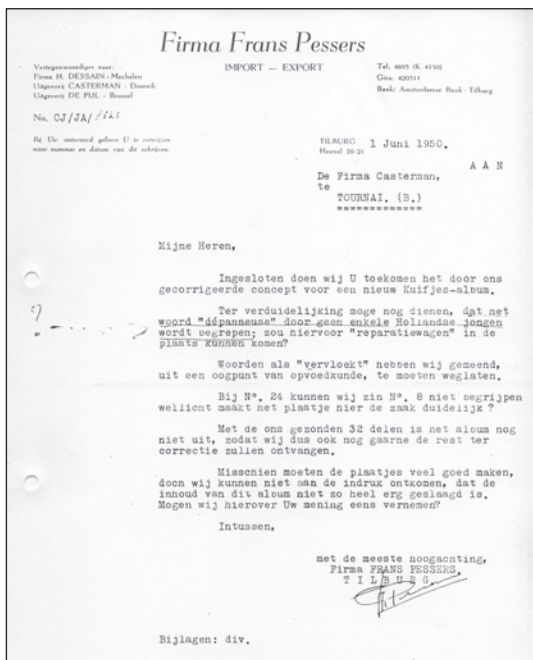
"Stuur maar op," zegt Casterman een dag later. "Wij hebben hier de mogelijkheid om de Nederlandse teksten te verifiëren."

Afb. 8a: *Krab*, 1e druk (1947)

Afb. 8b: *Krab*, nieuwe spelling

Op 1 juni 1950 gaat de eerder genoemde Firma Pessers zich ook met de vertalingen bemoeien. Met een brief van de heer Pessers aan de Firma Casterman stuurt hij het door hun gecorrigeerde concept voor een nieuw 'Kuifjes-album' mee (Goud; afb. 9) maar laat zich gelijktijdig nogal laatdunkend uit over het album zelf.

Afb. 9:
Brief van
Fa. Frans
Pessers aan
Fa. Casterman dd.
1 juni 1950

Afb. 10: *Goud 2C1* (1950)

Afb. 11: *Weekblad Kuifje* 1955, nr. 47

De suggestie om 'depanneuse' te vervangen door 'reparatie-wagen' is gehonoreerd (afb. 10). Maar of Casterman de strekking van de laatste paragraaf van de brief aan Hergé heeft overgebracht, is niet duidelijk.

Op 15 juni 1950 meldt Hergé dat ook de Vlaamse teksten van *Rotsen* in de nieuwe spelling klaar zijn en naar Bindels kunnen. Blijkbaar heeft Casterman daarop niet geantwoord want Hergé vraagt het op 3 juli nog een keer. Of wilt u ze eerst zelf bekijken?

Waar blijft *Sigaren*, zult u vragen. Want die mist nog steeds! Welnu, twaalf achterplaten verder (de titel was na het eerste achterplat uit 1946 al uit de lijst verdwenen) komt dit 'spookalbum' pas in 1955 uit (afb. 11).

Soms bleef een enkel woord in de oude spelling lang onopgemerkt (afb. 12a, b, c).

Afb. 12a: *Schat* 1950/1954 (18A1)

Afb. 12b: *Schat* 1977 (18A1)

Afb. 12c: *Schat* 1984 (18A1)

De laatste vertalers?

De eerste vertalingen van Kuifje-avonturen werden dus verzorgd door Mark F. Belloy, redactiesecretaris van *Het Laatste Nieuws*, opgevolgd door François Rosica⁹ alias François van der Drift¹⁰ alias Paul Davay¹¹. Correctors waren onder meer medewerkers van Casterman en dr. M. De Bruyne, leraar Germaanse letterkunde aan het Atheneum van Schaerbeek.

Klachten echter van boekhandelaren over die “Nederlandse” teksten - afgezien van het Vlaams karakter ook nogal wat Germanismen zoals ik in het vorige deel schreef: valscherms, verzwonden, verzinkt, dolzinnig, gummiboot, middagmalen - leidden er ongetwijfeld toe dat Franke van de Weijer (medewerker van Fa. Frans Pressers¹²) de albumteksten ging bewerken (niet vertalen!)¹³. Hij deed dat o.a. aan de hand van de Vlaamse versies in weekblad *Kuifje*¹⁴.

Ook Hergé was ontevreden over de Nederlandse vertaling omdat hij weer van anderen hoorde dat deze te wensen overliet. Zelf kon hij daar geen mening over vormen, in tegenstelling tot de Engelse teksten. Die kon hij goed lezen en vond hij geestig. Van de Weijer kreeg deze boodschap via Casterman.¹⁵

Dat de teksten zo nu en dan nogal rigoureuus werden bewerkt, heeft Har Brok al eens aangetoond aan de hand van het album *Kuifje in Amerika*¹⁶. Naast het afzwakken van bepaalde, grove termen werden politiek/discriminerend getinte zinsneden (Amerika: “zeven negers opgehangen” en “44 negers werden gelyncht”) en banale uitspraken zoals schoft en ploert verwijderd of veranderd; in *Lotus* wordt ‘vuile chink’ een ‘lelijke Chinees’.

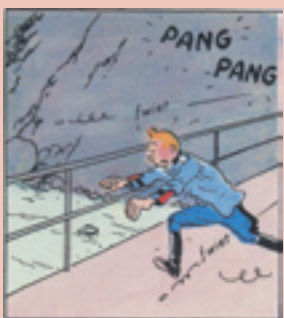
Frans versie (1957) en twee Nederlandse vertalingen (resp. 1977 en 1984) van plaatje 43C3 uit *Het gebroken Oor*

Afb. 13a: PAN PAN / wouit

Afb. 13b: PANG PANG / wouit

Afb. 13c: PANG PANG / fwiet fwiet

Har Brok trok hierover ooit bij Hergé aan de bel die hem vervolgens schriftelijk berichtte (24 augustus 1976) dat zoiets zonder zijn medeweten was gebeurd: “mais je crois que cela s’est fait à mon insu.”

Volgens zijn zoon René heeft Franke van de Weijer in elk geval het nieuwe deel van *Het zwarte goud* bewerkt, de laatste versie van *De Zwarte Rotsen*, en waarschijnlijk *De Juwelen*, *Vlucht 714* en de eerste helft van *De Picaro's* (hij overleed toen) voor dat het verhaal in weekblad *Kuifje* verscheen. En *Het Haaienmeer*.¹⁷ Pas bij *Vlucht 714* vertaalde Franke van de Weijer met zijn ‘gymnasiumkennis’ direct vanuit het Frans¹². Vanaf 1981 vertaalde zijn zoon René (minder puriteins dan zijn vader) nog eens vrijwel alle albums¹⁸; Ernst Pommerel nam eind 1982, begin 1983 ook drie titels voor zijn rekening: *Het geheim van de Eenhoorn*, *Kuifje en het zwarte goud* en *Het gebroken oor*. Casterman betaalde hem toen voor de vertaling van *Eenhoorn* de somma van NLG 967,-.¹⁹

Dat vertalers (zeer) ver kunnen gaan in hun arbeid, bewijst Pommerel wel; dankzij zijn vertaling van *Oor* kun je nu ook lezen dat *Kuifje* de kogels letterlijk om de oren fluiten en dat geluiden in de ene taal anders klinken dan in een andere taal (zie afb. 13a, b en c). Meer verschillen in de albums moet de geïnteresseerde lezer zelf maar ontdekken.

Pseudo-facsimile's met een enkele kleurenplaat

Tussen 1988 en 1990 verschenen negen ongekleurde zachtekaften van de originele Franstalige uitgaven in *Le Petit Vingtième* (LPV) die helaas een ‘moderne’ vertaling hebben; dus niet de ‘Vlaamse’ vertaling uit *Het Laatste Nieuws*.²⁰ Gemiste kans!

René van de Weijer heeft ze (opnieuw) vertaald. De uitgever Casterman kwam dan langs (eerst Yves van Noedingen en later Marc Jongbloet) om het tijdschema door te nemen maar bemoeide zich verder nooit met de vertalingen. René verrichtte het vertaalwerk zoals altijd in samenspraak met zijn vrouw Stanneke Wagenaar; met de nieuwere Franse en Nederlandse albumuitgaven er bij om niet te veel af te wijken van de bestaande teksten.²¹

Tot slot van deze serie laat ik de opeenvolgende vertalingen/bewerkingen zien van het album *Tintin en Amérique* (afb. 14a-g, zie volgende pagina).

Dat werd vertaald/bewerkt vanuit de albumversies en niet uit LPV, is bijvoorbeeld te zien aan het in de Franse albums toegevoegde zinnetje ‘comme d’habitude’ dat ook in de Nederlandse vertalingen verschijnt (zoals gewoonte, als gewoonlijk). Bij de vertaling in 1988 is dat (correct!) weer verdwenen (en de directeur ligt ook weer op zijn rug!); waarmee de cirkel rond is. ▶

Afb. 14a: Tintin en Amériqne, oerversie, 1930-1931 (LPV)

Afb. 14b: Eerste vertaling door Mark F. Belloy, 1941-1942 (HLN; negen negers !?)

Afb. 14c: Tintin en Amériqne, bewerkt, 1945 (comme d'habitude)

Afb. 14d: Tweede vertaling door François van der Drift, 1947, (Franse albumversie)

Afb. 14e: Bewerking door Franke van de Weijer?, 1957

Afb. 14g: Vierde vertaling door René van de Weijer, 1989

Afb. 14f: Derde vertaling door René van de Weijer, 1986

noten

1. *Duizend Bommen!* nr.35, april 2011
2. Ghij doolt dikwijls in 't spellen van uw Neederduitsch. Let op het mijne; en volght het. Dit vermaan ik op dat ghij ook beneerstight uwe moederlijke taal wel te schrijven. Uw t' uwaarts zeer toegeneijghde Vaader P.C. Hóóft T'Amsterdam, den 27en in Wijnmaandt, 1646 (ed. H.W. Tricht, 1979, deel III, blzz. 771-772)
3. Informatie en afbeelding Marcel Wilmet dd.10 juni 2008
4. Hergé, *Chronologie d'une oeuvre*, deel 5, Philippe Goddin, blz.217
5. Hergé, *Chronologie d'une oeuvre*, deel 5, Philippe Goddin, blz.295
6. Hergé, *Chronologie d'une oeuvre*, deel 5, Philippe Goddin, blz.312
7. *Duizend Bommen!* nr.16, april 2004
8. *Essay Hergé*, Huib van Opstal, 1994, blz.97
9. Hergé, *Chronologie d'une oeuvre*, deel 4/5, Philippe Goddin, blz.213 en 273/42
10. Hergé, *Chronologie d'une oeuvre*, deel 5, Philippe Goddin, blz.172
11. Hergé, *Chronologie d'une oeuvre*, deel 5, Philippe Goddin, blz.266
12. *Duizend Bommen!* nummer 13 april 2004, blz.2-6
13. *Duizend Bommen!* nummer 13 april 2004, blz.2-6
14. *Stripofiel*, januari 1977
15. Informatie René van de Weijer (zoon van Franke van de Weijer)
16. *Kuifje, van leerlingjournalist tot wereldberoemd reporter*, Vonk/Uitgevers 1979, blz.45-46
17. <http://www.livius.org/gewonemensen/1947/kuifje.html>
18. *Het laatste bericht*, Ernst Pommerel, nr.8 voorjaar 1982
19. Informatie Ernst Pommerel e-mail d.d.15 nov 2011
20. *Brabant Strip Magazine*, jaargang 2006, nummer 5, blzz.4-21
21. Informatie René van de Weijer e-mail dd.7 nov 2011